

Szlak Zabytków Techniki

LEKCJA MUZEALNA

Materiały dla nauczyciela

KRÓTKA INFORMACJA DLA NAUCZYCIELA I ZAINTERESOWANEGO UCZNIA

🔸 **KRÓLEWSKA ODLEWNIA ŻELIWA W GLIWICACH** (niem. Königlich Preußische Eisengießerei) - gliwicka odlewnia, nazywana również Hutą Gliwicką lub Starą Hutą, była jednym z najnowocześniejszych zakładów tego typu w Europie końca XVIII wieku.

Odlewnia założona została w 1798 roku. Pierwszym głównym projektantem został architekt Jan Fryderyk Wedding. Była ona najstarszą i najdłużej działającą w całych Prusach. Zakład współpracował z podobnymi zakładami w Berlinie i Sayn. W XIX wieku gliwicka odlewnia była renomowanym zakładem, znanym w całej Europie, o bardzo szerokim profilu działalności.

Z zakładem związany był wówczas Theodor Erdmann Kalide, autor m.in. pomnika "Chłopiec z łabędziem" w Chorzowie, czy gliwickich monumentów "Lew czuwający" i "Dziewczyna z lirą". Obok monumentalnych dzieł, jak rzeźby, wytwarzała odlewy dekoracyjne – świeczniki, kałamarze, miniatury pomników. Królewska Odlewnia Żeliwa była pierwszym zakładem, któremu zlecono wykonanie najwyższego niemieckiego odznaczenia wojskowego – Żelaznego Krzyża. W okresie I wojny światowej produkowano tu tzw. "czarną biżuterię", wykonaną z żeliwa, którą Niemcy kupowali zamiast wyrobów jubilerskich, przekazując zaoszczędzone w ten sposób pieniądze na cele militarne. Od lat trzydziestych XX wieku do końca II wojny światowej odlewnia produkowała głównie na potrzeby wojenne III Rzeszy. Po przyłączeniu Gliwic do Polski w 1945 roku zakłady upaństwowiono i odtąd funkcjonują one jako Gliwickie Zakłady Urządzeń Technicznych.

🔸 **MUZEUM W GLIWICACH ODDZIAŁ ODLEWNICTWA ARTYSTYCZNEGO** – w muzeum znajdują się kolekcje odlewów artystycznych z brązu i żeliwa. Oddział Odlewnictwa Artystycznego aktualnie mieści się na terenie dawnej KWK Gliwice (Nowe Gliwice), w budynku dawnej maszynowni. Wcześniej mieścił się na terenie GZUT.

Główna część ekspozycji składa się z czterech kubików nawiązujących kształtem do pieców hutniczych. Wewnątrz umieszczono eksponaty oraz multimedialne prezentacje dotyczące historii odlewnictwa artystycznego w Gliwicach oraz dziejów hutnictwa i przemysłu na Śląsku. Królewska Odlewnia Żeliwa po uruchomieniu w 1796 roku wielkiego pieca opalanego koksem była jednym z najnowocześniejszych zakładów produkcyjnych w Europie końca XVIII wieku.

🔸 **ODLEWNICTWO** – technologia (niekiedy sztuka lub umiejętność) polegająca na zalewaniu uprzednio przygotowanej formy ciekłym materiałem, najczęściej stopem metali, ale również gipsem, woskiem czy tworzywami sztucznymi oraz takim sterowaniu procesem krzepnięcia lub reakcji chemicznej tężenia odlewu, aby otrzymać wyrób o odpowiedniej strukturze i właściwościach. Do odlewnictwa zalicza się także techniki przygotowania form odlewniczych (formierstwo) oraz obróbki odlanych obiektów.

🔸 **ETAPY PROCESU ODLEWNICZEGO:** wyrób modelu, sporządzenie formy, zalewanie ciekłym metalem, krzepnięcie, wyjęcie odlewu i czyszczenie.

🔸 **ŻELIWO** – stop odlewniczy żelaza z węglem i innymi domieszkami, zawierający od 2,11 do 4,3% węgla.

Ślawni ludzie związani z przemysłem Górnego Śląska:

🔸 **JOHN BAILDON** - hutnik, przemysłowiec, inżynier, uważany za ojca współczesnego hutnictwa żelaza.

🔸 **FRIEDRICH WILHELM VON REDEN** - dyrektor Wyższego Urzędu Górniczego we Wrocławiu, a później minister w rządzie pruskim, zasłużony dla rozwoju przemysłu Górnego Śląska.

🔸 **THEODOR ERDMANN KALIDE** – niemiecki rzeźbiarz, jeden z najwybitniejszych rzeźbiarzy górnos Śląskich XIX wieku, określany mianem "rzeźbiarza brązu i żelaza".

🔸 **EMIL I GEORG ZILLMANNOWIE**, niemieccy architekci, najbardziej znani są jako twórcy katowickich osiedli Giszowiec i Nikiszowiec oraz obiektów przemysłowych np. maszynownia kopalni w której znajduje się muzeum odlewnictwa.

